

До разової спеціалізованої вченої ради
Донецького державного університету внутрішніх справ

ВІДГУК

опонента – доктора юридичних наук, професора Шкути Олега Олеговича
на дисертацію Татаренко Світлани Вячеславівни на тему «Методика
розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля»
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 Право

Актуальність теми дослідження. Успішність та швидкість розслідування кримінальних правопорушень багато в чому залежить від забезпечення правоохоронних органів сучасними та обґрунтованими методичними рекомендаціями з розслідування кримінальних правопорушень. Зважаючи на те, що проблема охорони навколишнього середовища та здійснення протидії вчиненню кримінальних правопорушень проти довкілля є актуальною протягом останніх десятиліть, вбачається необхідність у проведенні дослідження та аналізу методики розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля, зокрема їх криміналістичної характеристики. Крім того, потребує впровадження системи дієвих заходів щодо протидії негативному впливу на довкілля, запобігання, виявлення та припинення кримінальних правопорушень проти довкілля, забезпечення невідворотності кримінальної відповідальності за порушення законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища. Аналіз статистичних даних щодо зареєстрованих кримінальних правопорушень та результати їх досудового розслідування вказують на розповсюджені випадки закриття кримінальних проваджень за фактом вчинення кримінальних правопорушень проти довкілля та відповідно неприйняття рішень за результатами розслідування. Наведені положення вказують на актуальність теми дисертаційного дослідження.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача. Науковий рівень дисертаційного дослідження та наукових публікацій Світлани Татаренко відповідає вимогам чинного Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року.

Дисертацію виконано відповідно до Основних засад (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року, затвердженої законом України від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII; пп. 10, 14, 27 Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020-2024 роки, затвердженої наказом МВС України від 11 червня 2020 року № 454; пріоритетного напрямку наукових досліджень «Фундаментальні та прикладні проблеми наукового забезпечення боротьби зі злочинністю в Україні» Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 року №12-21.

Ступінь обґрунтованості й достовірність основних наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Достовірність та обґрунтованість висновків дисертації Світлани Татаренко підтверджуються емпіричною базою дослідження, яку складають результати вивчення 260 вироків суду першої інстанції, винесених у 2018-2023 роках за результатами розгляду кримінальних проваджень за фактами вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. ст. 236-254 КК України, а також зведені дані анкетування працівників органів досудового розслідування.

Теоретична база дослідження представлена достатньою кількістю наукових джерел (316 найменувань на 36 сторінках). Науково-теоретичне підґрунтя дисертації становлять наукові праці фахівців з криміналістики,

кримінального права, кримінального процесу, кримінології та суміжних правових наук. Нормативною основою дослідження є Конституція України, Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, міжнародні нормативно-правові акти, національні законодавчі та підзаконні нормативно-правових актів, зокрема й відомчі.

Під час дослідження та обґрунтування основних висновків дисертації використано ґрунтовні положення загальної теорії права, криміналістики, кримінального та кримінального процесуального права, теорії оперативно-розшукової діяльності, кримінології, юридичної психології та інших наук, що визначає його комплексний характер.

Таким чином, визначені у дисертаційному дослідженні наукові положення, висновки та рекомендації, мають достатній рівень обґрунтованості, що забезпечує їх достовірність.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. У дисертації Світланою Татаренко сформовано та обґрунтовано теоретичні положення та практичні рекомендації щодо методики розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля. Наукова новизна дослідження визначена тим, що вперше надано криміналістичну класифікацію кримінальних правопорушень проти довкілля залежно від їх наслідків; розкрито типові слідчі ситуації подальшого етапу розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля; визначено об'єкти, які підлягають огляду при розслідуванні кримінальних правопорушень проти довкілля. Крім того, у дисертаційному дослідженні удосконалено типовий портрет особи правопорушника, що вчиняє кримінальні правопорушення проти довкілля; типовий предмет кримінально-протиправного посягання кримінальних правопорушень проти довкілля; типові способи вчинення кримінальних правопорушень проти довкілля; систематизовано типові слідчі ситуації у ході розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля. У дисертації дістало подальшого розвитку

типові наслідки кримінальних правопорушень проти довкілля; специфіка підготовки і проведення огляду місця події при розслідуванні кримінальних правопорушень проти довкілля; предмет допиту свідків, потерпілих, підозрюваних при розслідуванні кримінальних правопорушень проти довкілля.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Метою дисертації є дослідження та розроблення методики розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля. Для досягнення вказаної мети поставлено завдання, які логічно витікають з мети дослідження. Проведене дослідження дозволило дисертанту вирішити низку теоретичних та практичних проблем методики розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля, які в повному обсязі розкриті у висновках дослідження.

У процесі дослідження було використано загальнонаукові (аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія, абстрагування, узагальнення) і спеціальні (догматичний, історико-правовий, системно-структурний, формально-логічний, соціологічний, статистичний) методи і прийоми наукового пізнання. Загальнонаукові методи використано з метою вивчення та аналізу наукових праць фахівців, що здійснили дослідження кримінальних правопорушень проти довкілля, їх виявлення та розслідування (розділи 1,2,3). Системно-структурний метод застосовано під час вивчення та розроблення криміналістичної класифікації кримінальних правопорушень проти довкілля (підрозділ 1.2). За допомогою догматичного методу досліджено такі категорії і поняття як кримінальні правопорушення проти довкілля, злочин проти довкілля, криміналістична характеристика, криміналістична класифікація, слідчі версії, слідчі ситуації тощо (розділи 1,2,3). Історико-правовий метод надав можливість дослідити нормативно-правові акти (закони, стратегії) щодо охорони навколишнього природного середовища та протидії вчинення кримінальних правопорушень проти довкілля (підрозділ 1.1). Із використанням формально-логічного методу сформульовано отримані у ході

дослідження висновки у вигляді пропозицій і рекомендацій. Соціологічний метод застосовано під час анкетування працівників слідчих підрозділів, що здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень. Статистичний метод використано у ході вивчення і аналізу показників вчинення кримінальних правопорушень проти довкілля, дослідження способу, обстановки та особи правопорушника вказаних кримінальних правопорушень.

Повнота висвітлення результатів дослідження в опублікованих працях. Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертації відображено в шести наукових публікаціях, серед яких п'ять статей – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна – у закордонному юридичному виданні, чотири – у збірниках тез наукових доповідей, оприлюднених на міжнародних науково-практичних конференціях.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Сформульовані висновки і пропозиції впроваджено та вони можуть бути використані у:

- науково-дослідній сфері – для подальшого вивчення та розроблення методики розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля, криміналістичної класифікації та характеристики, початкового та подальшого етапів розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля, тактики проведення С(Р)Д;

- законотворчій діяльності – з метою удосконалення чинного законодавства, зокрема положень щодо протидії, виявлення та розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля;

- практичній діяльності правоохоронних органів України – у ході розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля, зокрема виявлення та початку досудового розслідування, планування та проведення С(Р)Д, призначення судових експертиз;

– освітньому процесі – під час викладання навчальних дисциплін «Криміналістика», «Методика розслідування окремих видів кримінальних правопорушень», а також розробки навчально-методичних матеріалів, навчальних посібників та підручників.

Оцінка оформлення дисертації та академічної доброчесності. За результатами вивчення дисертації та наукових публікацій Світлани Татаренко, фактів порушення академічної доброчесності не виявлено. Надана дисертація є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням, в якому отримано нові науково обґрунтовані результати, що відрізняються науковою новизною окремих положень методики розслідування кримінальних правопорушень проти довілля. Дисертацію оформлено відповідно до чинних вимог МОН України та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року. Виклад матеріалу чіткий, логічний та послідовний.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Світлани Татаренко, слід звернути увагу на окремі положення, які можуть слугувати предметом подальших наукових досліджень:

1. У підрозділі 1.4. «Елементи криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень проти довілля» зазначено, що «особа правопорушника є сполучним елементом для всіх інших елементів криміналістичної характеристики будь-якого кримінального правопорушення, оскільки предмет кримінально-протиправного посягання, спосіб вчинення кримінального правопорушення, залишені сліди тощо завжди обумовлені особистісними якостями правопорушника, а дії, які він реалізовує під час вчинення кримінального правопорушення є взаємозалежною системою внутрішніх (психічних) і зовнішніх (динамічних)

проявів». Проте в повному обсязі не розкрито питання кореляційних зв'язків криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень проти довілля.

2. Зважаючи на те, що дисертантом приділено значну увагу наслідкам кримінальних правопорушень проти довілля, необхідним було б розглянути в структурі криміналістичної характеристики вказаних кримінальних правопорушень причинно-наслідкові зв'язки між діями (бездіяльністю) та наслідками, які настали.

3. У дисертації не дослідженим залишилось питання щодо заходів протидії кримінальним правопорушенням проти довілля, а також суб'єктам, уповноваженим на здійснення заходів щодо попередження та припинення досліджуваних кримінальних правопорушень.

4. На позитивну оцінку заслуговує наданий типовий портрет правопорушника, що вчиняє кримінальні правопорушення проти довілля: громадянин України – 100 %; чоловіча стать – 99,2 %; жіноча стать – 0,76 %; загальний суб'єкт – 99,6 %; спеціальний суб'єкт – 0,3 %; вища освіта – 8,07 %; середня освіта – 91,9 %; неодружені – 35,7 %; одружені – 40,3 %; не працюють – 61,9 %; працюють – 18,8 %; приватні підприємці – 1,5 %; не судимі – 32,3 %; судимі – 35,6 %; мають на утриманні малолітніх дітей – 3,84 %; мають на утриманні неповнолітніх дітей – 9,2 %; є опікунами – 0,3 %. Однак, вважаємо за необхідне дослідити ознаки, які надають характеристику моральним якостям і психологічному стану правопорушника, а також особливості, що характеризують його звички, вміння або навички.

5. У дисертаційному дослідженні детально окреслено тактику проведення допиту, стадії допиту та визначено тактичні прийоми, які застосовуються слідчими для подолання конфліктних ситуацій. Зазначено, що у ході розслідування кримінальних правопорушень проти довілля проводиться допит: а) очевидців та учасників події в якості свідків – 100 %; б) потерпілого – 21,3 %; в) підозрюваного – 71,4 %; г) експертів або

